JAFNRÉTTI INNFLYTJENDA Á ATVINNUMARKAÐI: JAFNIR MÖGULEIKAR TIL ATVINNU HJÁ HINU OPINBERA

Jafnrétti innflytjenda á atvinnumarkaði

Jafnir möguleikar innflytjenda til atvinnu hjá hinu opinbera

Réttur Aðalsteinsson & Partners

Claudie Ashonie Wilson, lögmaður
Auður Tinna Aðalbjarnardóttir, lögmaður

réttur
Adalsteinsson & Partners

Um rannsóknina

- Fjármögnun að hluta frá þróunarsjóði innflytjendamála sem starfar á vegum velferðarráðuneytisins

- Ástæða rannsóknar

„Allir skulu jafnir fyrir lögum og njóta mannréttinda án tillits til kynferðis, trúarbragða, skoðana, þjóðernisuppruna, kynþáttar, litarháttar, efnahags, ætternis og stöðu að öðru leyti.

Konur og karlar skulu njóta jafns réttar í hvívetna.“

- **65. gr. stjórnarskrár lýðveldisins Íslands**

Fjölgun innflytjenda á Íslandi

- Hlutfall af heildaríbúafjölda:
  - 1994 – 1,7%
  - 2012 – 6,6%
  - 2019 – 13,4%

  - Samanburður við innlenda:
    - 2012-2018 (innlendum fjölgaði um 4,1%)
    - 2012-2018 (erlendum ríkisborgurum fjölgaði um 106%)

- Engar vísbendingar um minni fjölgun í sjónmáli
- Heildstæð aðgerðaáætlun um aðlögun innflytjenda mikilvæg

Markmið rannsóknarinnar

- *Að meta hvort innflytjendur með sérfræðiþekkingu hafi raunhæfa möguleika og jöfn tækifæri til atvinnuþátttöku, hjá hinu opinbera.*

Aðferð

1. **Yfirferð** viðkomandi laga, reglugerða og stefnu
2. **Könnun** meðal viðkomandi stjórnvalda og sveitarfélaga
   - Svarendur
     - 8 af 10 ráðuneytum
     - 1 af 4 sveitarfélögum
     - 2 af 8 öðrum opinberum stofnunum
3. **Könnun** meðal innflytjenda
   - 184 þátttakendur
4. **Fordæmi** skoðuð
   - Frá dómstólum og úrskurðaraðilum á stjórnsýslustigi
5. **Dæmisögur** settar fram
   - Tvær sögur einstaklinga, farið yfir starfsauglýsingar opinberra aðila o.fl.

Helstu viðkomandi lög

- *Almennt:* Lög nr. 70/1996 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins
  - Bæting árið 2019: Íslenskur ríkisborgararéttur ekki lengur hin almenna meginregla fyrir ráðningar í opinberar stöður.

- Ákvæði sem banna mismunun í stjórnarskránni og MSE

- *Sértækara:* Lög nr. 85/2018 um jafna meðferð óháð kynþætti eða þjóðernisuppruna og lög nr. 86/2018 um jafna meðferð á vinnumarkaði og í atvinnulífinu
  - NÝTT! Aðgangur að kærunefnd jafnréttismála

Svör opinberra aðila við könnun

- Ráðuneyti
  - Engar áætlanir um sértækar aðgerðir
  - 740 starfsmenn en aðeins einn staðfestur erlendur ríkisborgari
- Sveitarfélög
  - Sum hafa áætlanir um sértækar aðgerðir (en flest ekki)
  - Fleiri erlendir ríkisborgarar vinna fyrir sveitarfélög en hlutfallið er langt frá því að samsvara hlutfalli íbúa. Of fáir í stjórnun.
- Aðrir opinberir aðilar
  - Landspítali: 4% erlendir ríkisborgarar
  - Jafnréttisstofa: Engir erlendir ríkisborgarar

Innflytjendur með háskólamenntun

- Niðurstöður könnunar meðal 184 innflytjenda:
  - Alls höfðu 88% lokið háskólanámi
    - 72% KVK og 22% KK

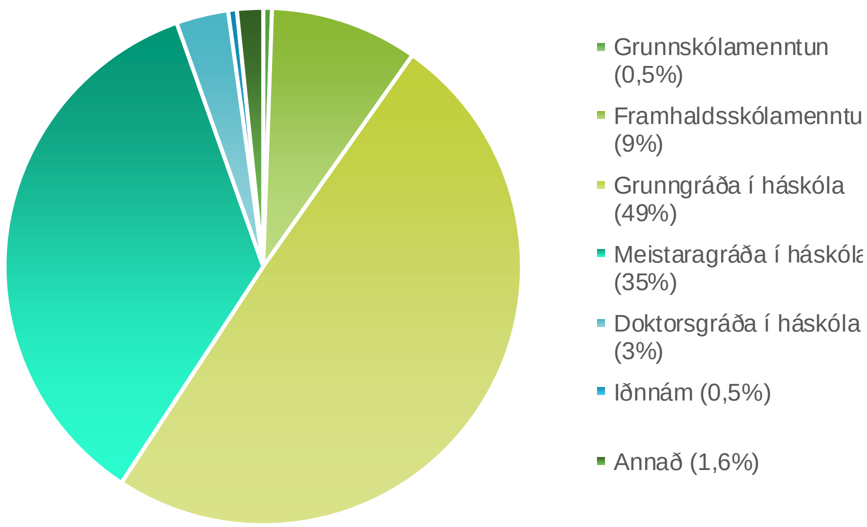

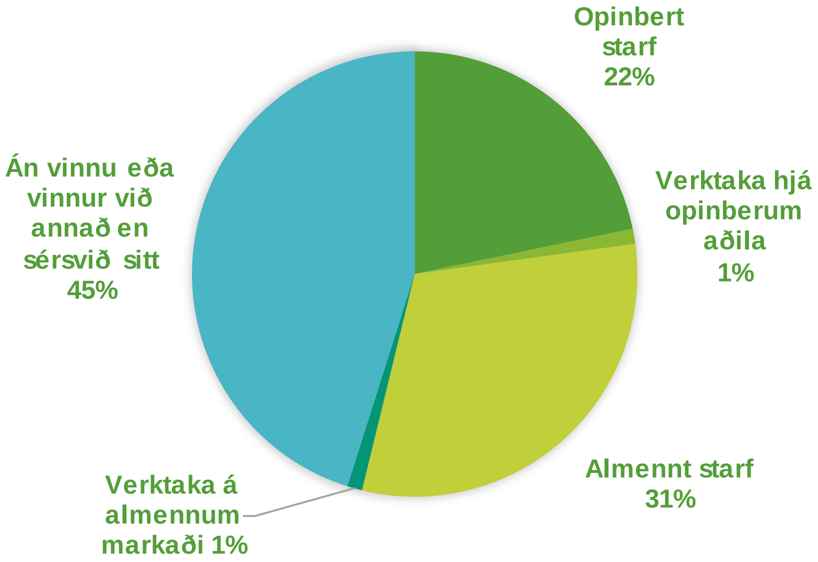

Viðurkenning menntunar og reynslu

- Ekki er öll háskólamenntun metin til jafns
  - Matsreglur ENIC/NARIC

- Margir matsaðilar
  - Menntamálastofnun, Iðan, Landlæknir, Samgöngustofa, Vinnueftirlitið, atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið, mennta- og menningarmálaráðuneytið, umhverfis- og auðlindaráðuneytið, innanríkisráðuneytið, sýslumaðurinn í Kópavogi og sýslumaðurinn á Hólmavík

- Kærurétt skortir
  - Nema í tilfelli heilbrigðisstarfsfólks

- Leiðbeiningaskortur
  - Þrátt fyrir leiðbeiningaskyldu skv. stjórnsýslulögum

Stefnumótun vegna aðlögunar innflytjenda

- MIPEX 2015
  - *„Eins og stendur, skapar stefna íslenskra stjórnvalda örlítið fleiri hindranir en möguleika varðandi fulla þátttöku innflytjenda í samfélaginu“*

- Upplýsingar um árin 2015-2019
  - Heildstæða stefnu um aðlögun á vinnumarkaði skortir
  - Áætlanir um aukna atvinnuþátttöku erlendra ríkisborgara hjá hinu opinbera ekki hluti af stefnumótun
  - Litið á mikla atvinnuþátttöku sem góða aðlögun að vinnumarkaði
  - Frekar litið á erlenda ríkisborgara sem þjónustuþega heldur en þjónustuveitendur við opinbera stefnumótun
    - Þetta eykur líkur á fórnarlambsvæðingu í stað valdeflingar

Niðurstöður

- Helstu niðurstöður og tillögur má finna í köflum 11-12
- Fyrirvari
- Almenn niðurstaða

Niðurstöður og tillögur (1 af 7)

- **<u>Niðurstöður:</u>**
  - Skortur á samræmdri málsmeðferð v. viðurkenningu menntunar
  - Strangar kröfur um sambærileika menntunar
  - Yfirleitt ekki unnt að kæra synjun á viðurkenningu á menntun til æðra stjórnvalds

- **<u>Tillögur</u>: Einföldun matsferlis á erlendri menntun**
  - Samræmdar reglur og málsmeðferð – a.m.k. 10 ólíkar stofnanir nú
  - Bætt aðgengi að upplýsingum um:
    - Hæfniskröfur
    - Matsferlið og úrbætur
  - Breyta þarf lögum nr. 26/2010 um viðurkenningu á faglegri menntun og hæfi til að starfa hérlendis
    - Kæruheimild – skilvirkara og ódýrara en dómstólaleiðin

Niðurstöður og tillögur (2 af 7)

- **<u>Niðurstöður:</u>**
  - Óánægja með íslenskunámskeið, sem eru dýr
  - 59% innflytjenda óánægðir með tungumálanám

- **<u>Tillögur</u>: Bæta gæði íslenskunámskeiða**
  - Úttekt á þeirri íslenskukennslu sem er í boði hérlendis
  - Innleiðing samræmdar stefnu og gæðaviðmiða
  - Lækka þarf eða niðurgreiða þátttökugjöld

Niðurstöður og tillögur (3 af 7)

- **<u>Niðurstöður:</u>**
  - Skortur á gegnsæi og hætta á mismunun og ómeðvitaðri hlutdrægni í ráðningarferli
  - Innflytjendur eru ólíklegri til að vera ráðnir af ráðuneytunum
  - Óeðlilega algeng krafa um íslensku- og Norðurlandamálskunnáttu í starfslýsingum
  - Krafa um íslenskan ríkisborgararétt

- **<u>Tillögur:</u>**
  - Innleiðing jafnréttisstefnu í líkingu við kynjajafnréttisstefnu til að tryggja ráðningu hæfra innflytjenda
  - Allar ríkisstofnanir og sveitarfélög ættu að innleiða Evrópuramma um tungumálaviðmiðin A1-C2
    - Tungumálaviðmið skv. þessu ættu að vera tilgreind í starfslýsingum
    - Ekki krafa um Norðurlandamál nema slíkt sé ótvírætt nauðsynlegt
  - Mannauðsstjórar ættu að sækja námskeið í fjölmenningarstjórnun, menningarlæsi og -næmi

Niðurstöður og tillögur (4 af 7)

- **Niðurstöður:**
  - Fleiri innflytjendur starfa hjá einkaaðilum en hjá hinu opinbera í störfum sem hæfa menntun þeirra
    - 28,2% þátttakenda könnunar á móti 18,5% þátttakenda
- **Tillögur:**
  - Þessi munur er óútskýrður og þarfnast frekari rannsókna við

Niðurstöður og tillögur (5 af 7)

- **<u>Niðurstöður:</u>** Jafnréttis- og fjölmenningarstefnur eru til

❖ Fáar þeirra taka þó á aðlögun á atvinnumarkaði

  - Enn færri taka á ráðningu innflytjenda hjá hinu opinbera

❖ Ísland er eftirbátur annarra Norðurlanda varðandi innleiðingu sértækra aðgerða

- **<u>Tillögur</u>:** Ríkisstofnanir og sveitarfélög ættu að innleiða heildstæða stefnu um aðlögun innflytjenda að íslenskum atvinnumarkaði

❖ Innleiðing tímabundinna sértækra aðgerða sbr. 11. gr. laga um jafna meðferð á atvinnumarkaði

❖ Sértækar langtímaaðgerðir

  - Allar aðgerðir ættu að taka sérstakt mið af viðkvæmri stöðu kvenna af erlendum uppruna á íslenskum atvinnumarkaði

Niðurstöður og tillögur (6 af 7)

- **Niðurstöður:**

❖ Litið á aðlögun innflytjenda að atvinnumarkaði sem velferðarmál frekar en jafnréttismál

  - Afleiðingar – Skortur á jafnvægi milli þjónustuþarfar innflytjenda og möguleika þeirra til að starfa sem þjónustuveitendur
  - Hætta á ómeðvitaðri hlutdrægni við ráðningar

- **Tillögur:**

❖ Stjórnvöld þurfa að endurskoða skilgreiningu aðlögunar innflytjenda að atvinnumarkaði

  - Sbr. Norðurlönd

Niðurstöður og tillögur (7 af 7)

- **Niðurstöður:**

- Skortur á fjárveitingum til Jafnréttisstofu hefur áhrif á eftirlitshlutverk hennar
  - Tryggja þarf að ekki sé brotið gegn mismununarlöggjöfinni
    - Nýleg auglýsing á Starfatorgi hafði íslenskan ríkisborgararétt sem skilyrði, í andstöðu við breytingu á lögum nr. 70/1996 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins
  - Vekja þarf athygli á tilvist löggjafarinnar
    - Allir innflytjendur ættu að þekkja til nýju laganna
- Fjárlög ársins 2019 tryggðu ekki aukið fjármagn – framkvæmd laganna ekki meðal jafnréttismarkmiða ársins
- **Tillögur:**
  - Fjárveitingar til Jafnréttisstofu – nauðsynlegt vegna heildstæðra umbóta á stefnu um aðlögun innflytjenda